

УДК 371.3+811.111

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-3-43>**Марина ТИХОНОВА,***orcid.org/0000-0001-5040-1185*

старший викладач кафедри іноземних мов

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

(Харків, Україна) *mtikhonova11@gmail.com***Ольга ЧЕРНИШЕНКО,***orcid.org/0000-0002-2804-4422*

доцент кафедри іноземних мов

Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

(Харків, Україна) *chernyshenko.o@ukt.net***Тетяна ЛИСЕНКОВА,***orcid.org/0000-0001-8493-1790*

старший викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу

Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

(Харків, Україна) *e.lysenkova@gmail.com*

ПІДХОДИ ТА МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У статті здійснено комплексний аналіз фундаментальних трансформацій системи вищої освіти України, спричинених повномасштабним вторгненням РФ, яке спричинило безпрецедентну кризу в усіх сферах суспільного життя, причому система освіти зазнала одного з найбільш відчутних негативних впливів. Досліджено зміну філософії освітнього процесу, який в умовах воєнного стану перетворився з суто академічної діяльності на екзистенційний механізм збереження інтелектуального потенціалу нації та інструмент психологічної стабілізації молоді. Особливу увагу приділено впливу хронічного стресу та загроз на когнітивні здібності здобувачів. Проаналізовано феномен «когнітивної блокади» та «фантомної амнезії», що виникають внаслідок перебування в укриттях та порушення сну, що змушує педагогів адаптувати методики, переходячи до мікронавчання. В роботі детально розглянуто специфіку викладання іноземних мов у кризових умовах, де мова виступає «емоційним прихистком» та терапевтичним інструментом. Обґрунтовано доцільність впровадження інтерактивних форм роботи, зокрема проєктної діяльності з використанням цифрових інструментів та організації міні-конференцій як ефективного методу перевірки навичок говоріння, що сприяє розвитку професійної компетентності. В роботі оговорюється необхідність адаптації навчального процесу до екзистенційних загроз: руйнування інфраструктури, переміщення університетів, перебування учасників освітнього процесу в різних часових поясах та зонах безпеки, а також постійного психологічного тиску. Робота висвітлює процес дерусифікації контенту як акт ментальної деокупації та переорієнтацію на автентичні західні джерела. Також порушено питання академічної доброчесності в еру штучного інтелекту, де пропонується зміщення акцентів на усну комунікацію та етичне використання новітніх технологій. Окремо наголошено на критичному навантаженні на викладачів, які виконують функції кризових менеджерів попри високий ризик професійного вигорання. Зроблено висновок про прискорення інтеграції української освіти в європейський простір та формування нової освітньої ідентичності.

Ключові слова: вища освіта, воєнний стан, «фантомна амнезія», міні-конференції, проєктна діяльність, психологічна підтримка, дерусифікація, штучний інтелект, професійна іноземна мова, професійне вигорання.

Maryna TYKHONOVA,

orcid.org/0000-0001-5040-1185

*Senior Lecturer at the Foreign Languages Department
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»
(Kharkiv, Ukraine) mtikhonova11@gmail.com*

Olga CHERNYSHENKO,

orcid.org/0000-0002-2804-4422

*Associate Professor at the Foreign Languages Department
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»
(Kharkiv, Ukraine) chernyshenko.o@ukt.net*

Tetyana LYSENKOVA,

orcid.org/0000-0001-8493-1790

*Senior Lecturer at the Department of Pedagogy, Foreign Philology and
Translation
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics
(Kharkiv, Ukraine) e.lysenkova@gmail.com*

APPROACHES AND METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES DURING WAR

The article provides a comprehensive analysis of the fundamental transformations of the higher education system of Ukraine, caused by the full-scale invasion of the Russian Federation, which caused an unprecedented crisis in all spheres of public life, and the education system suffered one of the most noticeable negative impacts. The change in the philosophy of the educational process, which under martial law turned from a purely academic activity into an existential mechanism for preserving the intellectual potential of the nation and a tool for psychological stabilization of youth, is studied. Particular attention is paid to the impact of chronic stress and threats on the cognitive abilities of applicants. The phenomenon of “cognitive blockade” and “phantom amnesia” that arise as a result of staying in shelters and sleep disturbances is analyzed, which forces teachers to adapt methods, switching to microlearning. The paper examines in detail the specifics of teaching foreign languages in crisis conditions, where language acts as an “emotional shelter” and a therapeutic tool. The feasibility of implementing interactive forms of work, in particular project activities using digital tools and organizing mini-conferences as an effective method of testing speaking skills, which contributes to the development of professional competence, is substantiated. The paper discusses the need to adapt the educational process to existential threats: destruction of infrastructure, relocation of universities, presence of participants in the educational process in different time zones and security zones, as well as constant psychological pressure. The paper highlights the process of de-Russification of content as an act of mental de-occupation and reorientation to authentic Western sources. The issue of academic integrity in the era of artificial intelligence is also raised, where a shift in emphasis on oral communication and the ethical use of new technologies is proposed. Separately, the critical load on teachers who perform the functions of crisis managers despite the high risk of professional burnout is emphasized. The conclusion is made about accelerating the integration of Ukrainian education into the European space and the formation of a new educational identity.

***Key words:** online conference, audience engagement, skill improvement tool, language learning stimulator, technical support, interactivity, Google Forms.*

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року спричинило фундаментальні зміни в усіх сферах суспільного життя, при цьому система освіти стала однією з тих галузей, які зазнали найбільш відчутного негативного впливу воєнних дій. Численні заклади зазнали руйнувань, а адаптація студентів в умовах воєнного стану набула нових, екзистенційних вимірів, значно відрізняючись від звичної інтеграції в академічне середовище мирного часу. Молодь стикається з безпрецедентними викликами, включаючи безпосередню загрозу життю, вимушену міграцію

та технічні обмеження, перебої з електропостачанням і нестабільний зв'язок. Реальність сучасного студента – це балансування між цифровими потоками інформації та суворою дійсністю війни, що призводить до суттєвого погіршення психічного здоров'я, хронічного недосипання та зниження когнітивних здібностей. Особливою гостротою набуває проблема організації ефективного навчання, зокрема викладання іноземних мов, в умовах когнітивної блокади та необхідності дерусифікації освітнього простору.

Мета статті – аналіз докорінних трансформацій у системі вищої освіти України, спричинених

війною, та визначення ролі освітнього процесу як екзистенційного механізму збереження інтелектуального потенціалу та психологічної підтримки нації. Робота покликана дослідити методичні та світоглядні зміни у викладанні іноземних мов, зокрема процес ментальної деокупації через відмову від російськомовного контенту та використання мовного навчання як інструменту терапії. Також метою є висвітлення гнучких підходів, таких як асинхронні формати та мікронавчання, що дозволяють забезпечити безперервність освіти попри безпекові загрози та географічну розпоршеність учасників процесу.

Аналіз досліджень. У статті здійснено огляд наукових поглядів на адаптацію освіти до умов війни. Психолінгвісти та методист П. Бек (P. Beck) розглядають іноземну мову як «безпечний притулок» (safe haven), що дозволяє створити емоційну дистанцію від травми. Мовознавець Л. Масенко обґрунтовує необхідність дерусифікації як акту ментальної деокупації та формування національної ідентичності. В контексті методики викладання досліджується перехід до мікронавчання через когнітивну блокаду студентів, а також впровадження творчих методів, таких як міні-конференції та сторітелінг. Щодо використання ШІ, педагоги пропонують не забороняти технології, а навчати етичному користуванню ними, зміщуючи акцент оцінювання на живе спілкування. Окрему увагу приділено дослідженням стану викладачів, які фіксують симптоми вигорання у понад 75% освітян.

Виклад основного матеріалу. Реалії нашого життя сьогодні найскладніші, і звичайно, це відбилося і на умовах навчання наших студентів та організації навчального процесу викладачами ВНЗ. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації на територію України, що розпочалося 24 лютого 2022 року, спричинило фундаментальні зміни в усіх сферах суспільного життя, при цьому система освіти стала однією з тих галузей, які зазнали найбільш відчутного негативного впливу воєнних дій (Шкарлет, 2022). Зазнали руйнувань або пошкоджень численні заклади освіти, а близько 20 університетів та коледжів були змушені переміститися на підконтрольній Україні території. Освітній процес у цих надскладних обставинах трансформувався з сучасної академічної діяльності на механізм збереження інтелектуального потенціалу нації та інструмент психологічної підтримки молоді, що вимагає від усіх учасників процесу високого рівня адаптивності та стійкості.

Внутрішній стан здобувачів освіти став критичним фактором успішності. Одним із найменш

досліджених аспектів є когнітивна блокада, спричинена хронічним стресом. Вивчення мови вимагає довготривалої пам'яті та концентрації, які пригнічуються в умовах війни. Студенти часто скаржаться на "фантомну амнезію", коли матеріал стирається з пам'яті після ночей у бомбосховищах. Це змушує педагогів переходити до методик мікронавчання (micro-learning) – подачі матеріалу малими порціями з частим повторенням (Пометун та ін., 2022: 45).

Водночас, парадоксальним чином, іноземна мова стала інструментом психологічної підтримки. Унікальним явищем воєнного часу стало використання занять як форми групової терапії. Психолінгвісти стверджують, що проговорення травм нерідною мовою створює "емоційну дистанцію". Відомий методист П. Бек (P. Beck) зазначав: «Іноземна мова може стати "безпечним притулком" (safe haven), простором, де людина конструює нову ідентичність, вільну від травми війни» (Beck, 2020: 112). Викладачі інтуїтивно використовують елементи "нарративної медицини" (есе, сторітелінг), дозволяючи студентам каналізувати тривогу.

Адаптація студентів в умовах воєнного стану набула нових, екзистенційних вимірів, значно відрізняючись від звичної інтеграції в академічне середовище мирного часу, і сьогоднішнім пріоритетом є збереження емоційної стабільності та подолання постійного стресу. Молодь стикається з безпрецедентними викликами: безпосередньою загрозою життю, необхідністю перебування в укриттях, вимушеною міграцією та розлукою з рідними. Окрім безпекових ризиків, суттєвою перешкодою стають технічні обмеження, такі як перебої з електропостачанням, нестабільний інтернет-зв'язок та блокування українських освітніх ресурсів на тимчасово окупованих територіях, що змушує студентів використовувати VPN-сервіси або шукати альтернативні шляхи доступу до матеріалів (Шевченко, Малахова, 2023: 110).

Реальність сучасного українського студента – це балансування між цифровими потоками інформації та суворою дійсністю війни, де ранок часто починається не з кави, а з гулу сирен та перевірки стрічки новин, що проявляється у постійному стресі, тривозі за майбутнє та відчутті соціальної ізоляції.

Адаптація в таких умовах набуває екзистенційного виміру: окрім безпосередньої загрози життю, молодь стикається з проблемою розмивання меж між навчанням та відпочинком. Дистанційний формат, який став безальтернативним для багатьох, призводить до малорухливого спо-

собу життя, що провокує проблеми з опорно-руховим апаратом та погіршення зору через надмірний екранний час. Ситуація ускладнюється хронічним недосипанням через нічні повітряні тривоги, що неминуче знижує когнітивні здібності та концентрацію уваги.

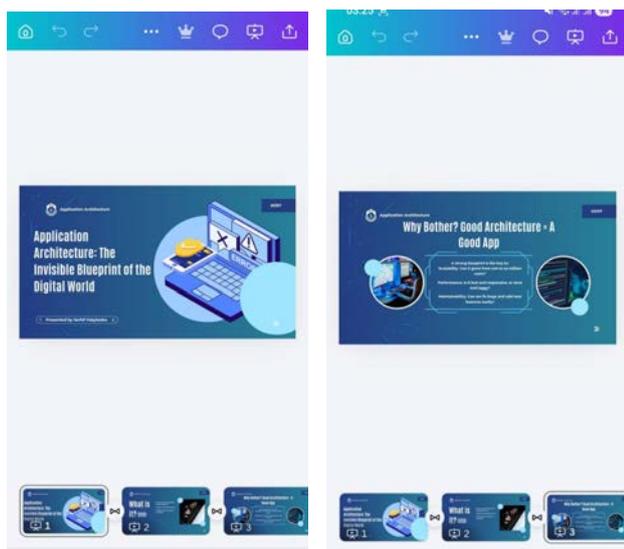
Водночас, попри всі складнощі, дистанційний формат навчання відкриває й нові можливості, стаючи не лише вимушеним заходом безпеки, а й інструментом розвитку нових компетенцій. Цей формат – це добре організована і контрольована викладачем самоосвіта з використанням комп'ютерних технологій та комунікаційних мереж. Якісні мультимедійні матеріали є частиною ресурсу дистанційного навчання, але головним його аспектом є постійне інтерактивне спілкування між студентом та викладачем. Цей вид навчання дозволяє студентам, які перебувають у різних куточках світу, продовжувати освіту, зберігаючи зв'язок з рідним університетом та культурним середовищем. Така форма організації навчального процесу стимулює розвиток навичок самоорганізації та тайм-менеджменту, адже вимагає від молоді самостійно структурувати свій час в умовах невизначеності. Більше того, цифровізація освіти прискорила інтеграцію в навчальний процес здоров'язбережувальних технологій: викладачі дедалі частіше застосовують елементи арт-терапії, впроваджують перерви для фізичної активності та навчають основам цифрової гігієни, що допомагає знизити рівень психоемоційного напруження. Важливим ресурсом для відновлення ментального здоров'я стала й волонтерська діяльність, яка, інтегруючись у студентське життя, надає молоді відчуття значущості, допомагає подолати почуття безпорадності та трансформувати стрес у конструктивну дію. Зазначені виклики зумовили необхідність кардинального перегляду підходів до організації навчання, зокрема у сфері викладання іноземних мов. Досвід дистанційної роботи, набутий під час пандемії COVID-19, виявився недостатнім для реалій воєнного часу. Є студенти, які залишилися на тимчасово окупованих територіях, і зіткнулися з блокуванням українських інтернет-провайдерів та мобільного зв'язку, через що доступ до університетських платформ (Zoom, Moodle) став можливим лише через VPN-сервіси, використання яких було навіть небезпечним через перевірки окупаційною владою. Додатковим викликом є географічна розпорошеність колективів ВНЗ та студентства, які опинилися в різних реаліях, в різних куточках світу. Маємо згадати і про проблему різних часових поясів та технічних можливостей, тому один з виходів – асинхронний режим

навчання та максимальна гнучкість, що дозволяє зберегти контингент та забезпечити безперервність освіти попри фізичну втрату кампусу (Лист МОН України, 2022). До того ж викладачі мають враховувати, що частина студентів перебуває за кордоном, де вони мають поєднувати навчання з роботою чи мовними курсами для виживання, а інша частина залишається в зоні ризику. У такій ситуації успіх навчання залежить передусім від гнучкості викладача та вміння ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології для забезпечення асинхронного доступу до знань. Викладачі іноземної мови здатні здійснювати вплив на мотивацію студентів до вдосконалення їхньої комунікативної компетенції, а також до оволодіння іноземною мовою за професійним спрямуванням, є критично важливим для формування конкурентоспроможних фахівців, забезпечуючи поєднання мовних навичок із галузевою термінологією. Це підвищує ефективність міжнародної співпраці, дозволяє вільно орієнтуватися в іншомовному професійному середовищі, читати спеціалізовану літературу та вести ділові переговори. Які переваги це нам дає?

По-перше, це професійна компетентність. Формування у здобувачів спеціалізованих англійських мовних навичок (читання, говоріння, аудіювання) для роботи. По-друге, це галузевий дискурс: Опанування специфіки термінології конкретної галузі (економіка, право, ІТ тощо). Важко переоцінити важливість міжнародної співпраці. Запобігання дефіциту кадрів, здатних до міжнародного спілкування, що покращує імідж України. Ще один архіважливий аспект, це конкурентоспроможність. Підвищення цінності випускників на світовому ринку праці. І не забуваємо про когнітивний розвиток. Покращення пам'яті, уваги та гнучкості мислення.

Дослідження показують, що в більшій мірі підходи та методи, що застосовуються під час вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням є універсальними, такими, що підходять для всіх спеціальностей, так як усі вони передбачають інтеграцію з професійними дисциплінами, розвиток соціокультурної компетенції, надають перевагу інтерактивним методам навчання та лексичному підходу, характеризуються практичною спрямованістю, та наголошують на важливості використання сучасних інформаційних технологій, онлайн-ресурсів та автентичних матеріалів для навчання, а також на ролі перекладу як допоміжного інструменту для засвоєння професійної термінології. Не забуваємо надати простір для творчості. Мова йде про створення проєктів. За

допомогою колективної та індивідуальної діяльності, студенти здійснюють відбір, складання плану та систематизацію матеріалу з обраної теми і працюють над проектом. Тут стануть в нагоді навички та вміння створювати презентації, користуючись програмами, на кшталт Canva. До речі, а чому не влаштувати міні конференції для перевірки Speaking? Це не тільки цікава форма роботи, як для викладача, так і для студентів, а ще й дуже продуктивна у всіх сенсах.

Окремим важливим вектором трансформації вищої освіти є викладання іноземних мов, де фундаментальні зрушення в системі освіти почалися зі зміни мовної парадигми. Процес дерусифікації, що тривав роками, набув незворотного характеру. Довгий час значна частина підручників та граматичних довідників з іноземних мов на ринку була російськомовною або перекладною. Нині викладацька спільнота рішуче та категорично відмовляється від цього спадку, здійснюючи масовий перехід на автентичні британські та американські видання (Oxford, Cambridge, Pearson) або створюючи якісний українськомовний контент. Як підкреслює мовознавець Л. Масенко, «очищення освітнього простору від мови агресора є актом ментальної деокупації, необхідним для формування цілісної національної ідентичності» (Масенко, 2019: 15). Тепер пояснення граматичних структур відбувається виключно через призму української граматики, що зміцнює розуміння рідної мови.

Цей процес безпосередньо вплинув на мовну підготовку іноземних студентів. Історично склалися так, що в умовах білінгвізму російська мова часто була мовою посередництва. Проте після 2014 року, і особливо з початком повномасштабного вторгнення, російська мова сприймається як

токсична. Це призвело до змін у моделях навчання іноземців: російська поступово витісняється, залишаючись доступною лише для завершення навчання окремих груп старших курсів. Натомість утверджуються моделі, що базуються на вивченні української мови або навчанні англійською, що відповідає європейському вектору розвитку держави.

Війна прискорила інтеграцію української освіти в європейський простір. В умовах обмеженої фізичної мобільності розмаху набула віртуальна мобільність: вищі масово співпрацюють з європейськими університетами та платформами (Coursera, Udemu). Проте це породило нові виклики для студентів, які виїхали за кордон, але навчаються онлайн в Україні. Вони опиняються в ситуації "імерсійного дисонансу": живучи в середовищі німецької чи польської мови, вони паралельно вивчають англійську за українською програмою. Часто виникає інтерференція трьох мов, коли, наприклад, польські конструкції з'являються в англійських реченнях. Втім, саме ця категорія студентів може стати потужним драйвером євроінтеграції у майбутньому.

Іншим викликом дистанційного формату стала проблема академічної доброчесності. Доступність ШІ та онлайн-перекладачів (DeepL, ChatGPT) ставить під загрозу об'єктивність оцінювання письмових робіт. У відповідь методисти пропонують зміщувати акцент на усні спонтанні відповіді та проектну діяльність. «Ми повинні навчити студента не перекладати думки, а генерувати їх іноземною мовою. Штучний інтелект може перекласти текст, але не може замінити живе спілкування», – стверджують педагоги. Чи етично працювати з ШІ в освіті? Треба розуміти, що застосування штучного інтелекту неминуче, як в реальному житті, так і в професійній діяльності. Студенти користуються та будуть користуватися подібними застосунками все більше, і це вже є нормою. Не боятися змін, а вчити й вчитися ефективно та етично користуватися новітніми технологіями. Не треба забороняти та обмежувати роботу зі штучним інтелектом, а треба змінювати принципи й підходи до навчання.

Завершуючи огляд трансформацій, не можна оминати увагою стан самих викладачів. Їм доводиться поєднувати ролі педагогів, психологів та кризових менеджерів. Навантаження на підготовку зросло в рази через необхідність адаптації матеріалів та забезпечення альтернативних каналів зв'язку. Дослідження показують тривожну тенденцію: понад 75% викладачів мовних дисциплін відзначають симптоми професійного вигорання, пов'язані з необхідністю постійно мотивувати студентів в

умовах тотальної невизначеності, при цьому приховуючи власну тривогу та втому (GoGlobal, 2023). Саме стійкість викладацького складу залишається тим фундаментом, на якому тримається система мовної освіти в ці складні часи.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що повномасштабне вторгнення РФ стало катализатором докорінних трансформацій у системі вищої освіти України, змінивши саму її філософію. Освітній процес вийшов за межі суто академічної підготовки, перетворившись на екзистенційний механізм збереження інтелектуального потенціалу та психологічної підтримки нації. Як показує аналіз, ключовою умовою вижи-

вання закладів освіти стала гнучкість: перехід на асинхронні формати та використання цифрових інструментів дозволили забезпечити безперервність навчання попри безпекові загрози, блекаут та географічну розпорошеність учасників освітнього процесу. Викладання іноземних мов зазнало не лише методичних, але й світоглядних змін. Система тримається на резистентності та іноді, навіть, самопожертві викладацького складу, який вимушено поєднує педагогічні функції з роллю кризових менеджерів. Попри виклики академічної доброчесності та тотального стресу, цей складний етап гартує нову освітню ідентичність України, прискорюючи її інтеграцію в європейський простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лист МОН України від 06.03.2022 р. № 1/3371-22 «Про організацію освітнього процесу в умовах воєнного стану». Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-v-umovah-voennogo-stanu> (дата звернення: 20.05.2024).
2. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2019. 210 с.
3. Освітній фронт. Вплив війни на освітан : результати дослідження. GoGlobal. 2023. URL: <https://nus.org.ua/2023/01/27/ponad-polovyna-opytanyh-uchyteliv-vidchuvaye-profesijne-vygorannya-rezultaty-doslidzhennya> (дата звернення: 20.05.2024).
4. Пометун О. І. та ін. Навчання і викладання в умовах воєнного стану: методичні рекомендації. Київ : НАПН України, 2022. 98 с.
5. Шевченко Г. В., Малахова О. В. Цифрові інструменти та психологічна підтримка учасників освітнього процесу під час війни. Інформаційні технології і засоби навчання. 2023. Т. 95, № 3. С. 108–125. <https://doi.org/10.33407/itlt.v95i3.5211>
6. Шкарлет С. М. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційний та проєктний розвиток освіти : матеріали наук.-практ. конф. (20 трав. 2022 р., м. Київ). Київ : НАУ, 2022. С. 8–12.
7. Beck P. Language as a Safe Haven: Constructing Identity in Crisis. *Journal of Language and Social Psychology*. 2020. Vol. 39, Issue 1. P. 110–128. <https://doi.org/10.1177/0261927X1989>

REFERENCES

1. Lyst MON Ukrainy vid 06.03.2022 r. № 1/3371-22 «Pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu v umovakh voiennoho stanu» (2022). [Letter of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated March 6, 2022 No. 1/3371-22 «On the organization of the educational process under martial law»]. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-organizaciyu-osvitnogo-procesu-v-umovah-voennogo-stanu> [in Ukrainian].
2. Masenko, L. (2019). *Mova i suspilstvo: postkolonialnyi vymir* [Language and society: post-colonial dimension]. Kyiv: KM Akademiia. [in Ukrainian].
3. Osvitnii front. Vplyv viiny na osvitan : rezultaty doslidzhennia (2023). [Educational front. The impact of the war on educators : research results]. GoGlobal. Retrieved from <https://nus.org.ua/2023/01/27/ponad-polovyna-opytanyh-uchyteliv-vidchuvaye-profesijne-vygorannya-rezultaty-doslidzhennya> [in Ukrainian].
4. Pometun, O. Et al. (2022). *Navchannia i vykladannia v umovakh voiennoho stanu: metodychni rekomendatsii* [Learning and teaching under martial law: methodical recommendations]. Kyiv: NAPN Ukrainy. 98 [in Ukrainian].
5. Shevchenko, H., & Malakhova, O. (2023). *Tsyfrovi instrumenty ta psykholohichna pidtrymka uchastykiv osvitnoho protsesu pid chas viiny* [Digital tools and psychological support of participants in the educational process during the war]. *Information Technologies and Learning Tools*, 95(3), 108–125. <https://doi.org/10.33407/itlt.v95i3.5211> [in Ukrainian].
6. Shkarlet, S. (2022). *Osvita Ukrainy v umovakh voiennoho stanu* [Education of Ukraine under martial law]. *Innovatsiinyi ta proiektnyi rozvytok osvity : materialy nauk.-prakt. Konf.* (pp. 8–12). Kyiv: NAU. [in Ukrainian].
7. Beck, P. (2020). *Language as a Safe Haven: Constructing Identity in Crisis*. *Journal of Language and Social Psychology*, 39(1), 110–128. <https://doi.org/10.1177/0261927X1989>

Дата першого надходження статті до видання: 29.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

